

Boekbesprekingen

Fend, H., *Onderwijs aan banden*. Wolters-Noordhoff Groningen, 1979, 273 blz., f 35,-, ISBN 90 01 95929 6 (vert. J. M. R. Ruijgers; bew. A. E. M. Jonker en Dr. M. A. J. M. Matthijssen)

'Onderwijs aan banden' – een verduidelijkende ondertitel zou dit boek niet misstaan hebben – is de Nederlandse vertaling van een in 1974 verschenen boek van Helmut Fend, waarvan de oorspronkelijke titel luidt 'Gesellschaftliche Bedingungen schulischer Sozialisation'. Dit boek vormt het eerste deel van de reeks 'Soziologie der Schule', in welke serie inmiddels nog drie andere delen verschenen zijn waarvan Fend óf de enige, óf mede-auteur is. Bovendien verscheen kort geleden van zijn hand 'Theorie der Schule', een werk van 400 bladzijden, waarvan Fend zelf zegt dat het gezien moet worden als de samenvatting van tien jaar theoretische en empirische onderwijssociologische arbeid.

'Onderwijs aan banden' wil volgens de auteur 'een bijdrage leveren om de discussie t.a.v. de maatschappelijke functies van socialisatieprocessen in het onderwijs uit de sfeer te halen van ideologische naïviteit en politieke kramphachtigheid.' De auteur waarschuwt de lezer bij voorbaat dat hij daartoe een lange weg zal moeten bewandelen. Aan het begin van het eerste hoofdstuk blijkt dat echter weer mee te vallen. Dat hoofdstuk behandelt 'enkele belangrijke problemen van een socialisatietheorie' en de auteur start met de mededeling dat wie daarvoor niet zoveel belangstelling mocht hebben, dit gedeelte van het boek kan overslaan en met het volgende hoofdstuk kan beginnen. En inderdaad, hoewel de socialisatie-theoretische oriëntatie, die het eerste hoofdstuk beoogt te bieden, ongetwijfeld informatief is, onderhoudt de inhoud ervan nauwelijks enige relatie met de beide andere hoofdstukken. Die zijn getiteld 'Onderwijssysteem en maatschappij' – dit hoofdstuk beslaat ongeveer de helft van het boek – en 'De maatschappelijke controle over het onderwijssysteem'.

In het hoofdstuk over 'onderwijssysteem en maatschappij' behandelt Fend de drie reproductiefuncties van het onderwijsstelsel: de kwalificatie-, de allocatie- en selectie-, en de integratie- en legitimatiefunctie. Hij doet dit aan de hand van een grote hoeveelheid empirisch materiaal, dat vrijwel uitsluitend betrekking heeft op de situatie in de Duitse Bondsrepubliek. Bekende thema's passeren daarbij de revue: de kwantitatieve (economie van het onderwijs) en kwalitatieve (leerplanontwikkeling) planning van kwalificaties, de relatie tussen schoolopleiding en beroep, de ongelijkheid van onderwijskansen, e.d.

Wat Fend daarover te melden heeft is ongetwijfeld de moeite waard, maar biedt na alle onderzoek op het gebied

van de ongelijkheid van onderwijskansen en de stortvloed van publikaties over de reproductiefunctie van het onderwijs, die daarop is gevolgd, betrekkelijk weinig nieuws. De Nederlandse lezer, die op grond van wat op p. 36 wordt toegezegd een 'kritische uiteenzetting' verwacht over 'de externe systeemvoorwaarden waaronder onderwijssystemen tegenwoordig functioneren' – door de auteur aangeduid als 'de centrale opgave van deze studie' – zal zich ongetwijfeld bedolven voelen onder de vracht aan Duits cijfermateriaal, waarvan hem de relevantie in het kader van de belofde 'kritische uiteenzetting' niet altijd even duidelijk zal zijn. Hij komt het beste aan zijn trekken in de samenvatting van dit hoofdstuk, 'problemen van een functionele analyse', die, in kort bestek, aangeeft wat de mogelijkheden en beperkingen van een functionele analyse van onderwijssystemen zijn.

In het slothoofdstuk tracht Fend greep te krijgen op de wijze, waarop de maatschappelijke controle over het onderwijssysteem vorm krijgt, 'tegen de achtergrond van de afhankelijkheids- en machtsverhoudingen binnen onze maatschappij'. Wat hij daarin tracht duidelijk te maken is dat onderwijs een politieke aangelegenheid is en wat de consequenties daarvan zijn – eigenlijk een aanzet tot een politieke sociologie van het onderwijs, waarin met name ook vrij uitvoerig aandacht geschonken wordt aan de politiek-economische benadering van de rol van de overheid met betrekking tot het onderwijs.

De slotparagraaf is gewijd aan de vraag: 'Reproductie of verandering van de maatschappij door het onderwijssysteem?' Fends antwoord op die vraag luidt: 'Het kernpunt van een strategie die leidt tot sociale veranderingen en waarvan de lasten niet groter zijn dan de baten, zou wel eens gelegen kunnen zijn in een zinvolle interactie tussen een verandering van maatschappelijke structuren en van individuele attitudes.'

De wat onbevredigende indruk die zo'n antwoord achterlaat geldt, althans wat mij betreft, voor het hele boek. Fend zegt in de inleiding dat het niet overijld innemen van een geëngageerde positie niet noodzakelijkerwijs hoeft te resulteren in een tot niets verplichtend 'enerzijds-anderzijds'-standpunt. Hij is uiterst consequent, vooral in het laatste hoofdstuk, in het belichten van uiteenlopende stand- en uitgangspunten. Het onbevredigende zit vermoedelijk vooral daarin dat hij aanzienlijk beter slaagt in ieder het zijne te geven dan in duidelijk te maken wat zijn

eigen kritische stellingname nu precies inhoudt.

Waarom nu juist dit boek, temidden van alle literatuur die er de laatste jaren over de reproductiefunctie van het onderwijs is verschenen, in het Nederlands vertaald moest worden, is niet geheel duidelijk. Op sommige punten kan het na de publikaties van Jencks, Bowles en Gintis, Willis als verouderd beschouwd worden. Bovendien is het het eerste deel uit een reeks, waarvan de delen weliswaar afzonderlijk gelezen kunnen worden, maar die waarschijnlijk toch als één geheel gezien moet worden. Vertaling van

ook de overige delen van deze reeks lijkt, mede gezien de duidelijke oriëntatie op een Duits lezerspubliek, noch zinvol, noch waarschijnlijk – tenzij tot een veel grondiger bewerking zou worden overgegaan dan bij 'Onderwijs aan banden' het geval is geweest. Om al deze redenen is het jammer dat niet gewacht is op de verschijning van 'Theorie der Schule', waarvan met meer reden verwacht mag worden dat het kans maakt een klassieke onderwijssociologische tekst te worden dan van 'Onderwijs aan banden'.

C. E. Vervoort

Birkenbeil, E. J., *Erziehung zur Mündigwerdung. Ein Beitrag zur Repädagogisierung der Schule in Theorie und Praxis*, Klinkhardt, Heilbrunn, 1980, 165 pag., DM 18,-, ISBN 3 7815 0432 8.

De auteur grijpt hier terug op de problematiek, die in Duitsland in de vijftiger jaren werd bewust gemaakt met de term (het) 'Pädagogisch-Eigentliche' (in Erziehungsfeld der Bildung). Huiselijk gezegd gaat het hier dus om een schoolpedagogiek, die onder de naam van 'humanisering' is gericht op de opvoeding zelf, die evenals de opvoeder zelf, in opgevoed-worden enerzijds, in opvoeden anderzijds een menselijk zijn verwezenlijkt. Veel komt nu naar boven dat wij in het anthropologische en fenomenologische denken op dit gebied in Nederland sedert 1945 kennen. Een uitwerken van dimensies van pedagogisch den-

ken zal ons in vele opzichten zeer toegankelijk en welkom zijn. De nadruk op de ontmoeting en wat Birkenbeil de 'Dialogität' noemt, zullen wij met belangstelling en instemming lezen. Voor niet-Duitsers zijn de terminologieën en de lange zinnen vaak niet goed leesbaar, maar het is zeker uiteindelijk een gedachtengang, die ons deels bevestigt, deels verder helpt in een pedagogisch denken dat ons geenszins vreemd is.

M. J. Langeveld

Braun, W., *Der Vater im familiären Erziehungsprozess. Beiträge zu einer pädagogischen Jugendtheorie*, Klinkhardt, Heilbrunn, 1980, 132 pag., DM 16,-, ISBN 3 7815 0433 6.

Braun verwacht, naar hij in zijn Voorwoord zegt, dat zijn 'Entwurf... ins Kreuzfeuer der Kritik geraten wird' ('die ich nicht scheue', voegt hij toe). Hij wil de betekenis, de belangrijkheid van de vader in de gezinsopvoeding de volle aandacht schenken om o.a. de eenzijdige georiënteerdheid op de moeder te doorbreken. Anderzijds wil hij een opvoedingstheorie ontwikkelen, die meer op de vaderrol gericht is. Daarbij komen enerzijds kritiek op de psychoanalytische en verwante zienswijzen, de sociaalpsychologische kijk op de vader en de huidige vaderproblematiek aan

de orde en anderzijds enige aspecten van de vaderfunctie, zoals b.v. geborgenheid-wantrouwen, het ikzelf-worden en de verwarring daarin, de verantwoording en de zinloosheid. Hierbij komen uiteraard essentiële zaken aan de orde en tracht een pedagogisch gericht denken door heteronome denkbeelden heen te breken. Het boek (128 blz.) roept dus weliswaar veel discussie op maar snijdt ook inderdaad veel aan dat onze aandacht verdient.

M. J. Langeveld

Mededelingen

P.A.O.-cursus Leerstoornissen

In het voorjaar organiseren de afdeling P.A.O. van het Nederlands Instituut voor Psychologen en het bureau P.A.O. van de Nederlandse Vereniging van pedagogen, onderwijskundigen en andragologen een P.A.O.-cursus 'leerstoornissen'. De doelstelling van deze cursus is het verfrissen en vernieuwen van kennis, inzicht en begripsvorming omtrent de problematiek van leerstoornissen. De cursus is bedoeld voor pedagogen, psychologen en anderen, die in hun initiële opleiding basiskennis omtrent leerstoornissen hebben opgedaan en die vijf jaar of langer geleden zijn afgestudeerd.

De nadruk van deze cursus ligt overwegend op de overdracht van kennis en inzicht door middel van inleidingen en presentatie met behulp van audio-visuele middelen; daarnaast zal aan de cursisten de mogelijkheid geboden worden om de stof te verwerken door er onderling en met de docent over van gedachten te wisselen.

De cursus wordt gegeven in het Jaarbeurs Congressentrum te Utrecht. Voor nadere inlichtingen kunt u zich wenden tot het secretariaat van de NVO, Nicolaas Maesstraat 122, 1071 RH Amsterdam, tel.: 020-73 32 93.

Didacta 81

De 18e internationale leermiddelententoonstelling 'Didacta 81' zal van 24 tot 28 maart 1981 in Bazel worden gehouden. Nadere inlichtingen zijn te verkrijgen bij het Messesekretariat 18. Didacta, c/o Schweizer Mustermesse, Postfach, CH 4021 Basel (Schweiz).

Inhoud andere tijdschriften

Pedagogisch Tijdschrift/Forum voor Opvoedkunde
5e jaargang, 1980, nr. 7

Christendom als burgerlijke ideologie van het onderwijsbeleid? (I) door J. A. van der Ven
Betekenis van de onderwijservaring voor de innovatie-implimentatie, door J. Mortier en J. Verhoeven
Over onderwijsontwikkelingen in Scandinavië, door P. F. J. M. van der Putten
Kroniek en documentatie
Boekbespreking
Uit andere tijdschriften

Pedagogisch Tijdschrift/Forum voor Opvoedkunde
5e jaargang, 1980, nr. 8

Christendom als burgerlijke ideologie van het onderwijsbeleid? (II) door J. A. van der Ven
E. Séguin (1812-1880): Na een eeuw nog steeds actueel, door M. Van Walleghem
De functie en de meetbaarheid van het verbeeldende denk-aspect in probleemoplossen, door B. J. Wolters
Arbeid-vrije tijd en de pedagogiek, door R. Görtzen
Boekbespreking
Uit andere tijdschriften

Tijdschrift voor Onderwijsresearch
5e jaargang, nr. 5, september 1980

Simpele items tegenover complexe vragen en de correctie voor attenuatie, door R. F. van Naerssen
Een onderzoek naar de toepasbaarheid van de LM-Gitter van Schmalt op een Nederlandse proefgroep, door R. V. J. Alberts, Th. C. M. Bergen en E. E. J. de Bruijn
Het voorspellen van de eigen studieprestaties, door J. Hoogstraten en H. C. M. Vorst
Notities en Commentaren
On the badness of a goodness of fit statistic, door N. F. Veldhuijzen
Betekenisvolle meningsverschillen naar aanleiding van 'Toetsend Onderzoek', door B. Creemers, W. Hoeben en K. M. Stokking
Kwaliteitsverhoging van publicaties, door P. Buis
Boekbesprekingen
Mededelingen

Tijdschrift voor Orthopedagogiek
19e jaargang, nr. 9, september 1980

Redactioneel, door R. de Groot
De aansluiting buitengewoon onderwijs-basisonderwijs, door W. Froentjes en J. Rispen
Schrijfonderwijs aan kinderen met bewegingsstoornissen, door G. van Tholen
De behandeling van een diepzwakzinnige man, die de warme maaltijden weigerde, door P. F. G. J. van Heuven
Boekbesprekingen
Ingezonden
Weetwinkel

Tijdschrift voor Orthopedagogiek
19e jaargang, nr. 10, oktober 1980

Redactioneel, door R. de Groot
Orthopedagogische diagnostiek en behandeling van jonge kinderen, door J. Klompe
Onderwijs aan zieke kinderen, door A. L. M. Bonekamp
De bevordering van sociale interactie bij kinderen met ontwikkelingsstoornissen, door C. J. C. M. Bun-Wasser, C. F. J. de Jong-Engels, J. M. B. Gooyen en A. A. T. van Heugten
Weetwinkel

Ontvangen boeken

Abram, I. B. M., *Joodse traditie als permanent leren*, B. Folkertsma, Hilversum, 1980

Bellerate, B. M., *J. F. Herbart und die Begründung der wissenschaftlichen Pädagogik in Deutschland*, Schroedel Verlag, Hannover, 1980, DM 44,80

Beukelaar, L., G. van Donselaar en L. Tavecchio, *Die verdraaide werkelijkheid. Hoe komt de onderzoeker aan zijn gegevens?* Ambo bv., Baarn, 1980, f 24,50

Boer, G. A. de, *Op weg naar kind-volgend onderwijs*, Callenbach, Nijkerk, 1980, f 24,50

Brinkgreve, C. e.a., *Relaties; over de gevolgen van een nieuwe moraal*, Callenbach, Nijkerk, 1980, f 18,50

Camstra, B., *Leren onderwijzen met de computer*, Stenfert Kroese bv., Leiden, 1980, f 32,50

Corten, J. J. R. M., *Tevredenheid met de werksituatie*, Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1980, f 27,50

Dawson, R.L., *Special provision for disturbed pupils: a survey*, Macmillan Education Ltd., Basingstoke, 1980, £ 6.95

Dulk, C. den, *Ontsnapt. Onderwijs en opvoeding in cartoons*, Callenbach, Nijkerk, 1980, f 17,50

Gaylin, W., *Gevoelens als wegwijzers. Signalen in het leven* (oorspr. titel: Feelings: our vital signs, 1979), Lemniscaat, Rotterdam, 1980, f 28,50

Gerards, F. M., T. Gordebeke en J. Brouwers, *Effektief onderwijzen. Praktijkboek voor het omgaan met leerlingen*, Nelissen, Overveen, 1980

Hinsch, R., B. Jürgens en H. Steinhorst, *Der Lehrer in Erziehung und Unterricht*, Schroedel Verlag, Hannover, 1980, DM 19,80

Horst, W. ter, *Algemene Orthopedagogiek. Proeve van een theorieconcept*, J. H. Kok, Kampen, 1980, f 34,-

Janssens, J. M. A. M., *Autisme: oorzaken, symptomen en behandeling*, Wolters-Noordhoff bv., Groningen, 1980, f 19,-

Jung, C. G., *Over Ufo's. Een psychisch gerucht* (oorspr. titel: Ein moderner Mythos, 1974), Lemniscaat, Rotterdam, 1980, f 26,50

Kok, J. F. W., *Wat is er toch met mijn kind? Over opvoeden en opvoedingsmoeilijkheden*, Lemniscaat, Rotterdam, 1980, f 19,50

Kron, Fr. W. (Hrsg.), *Persönlichkeitsbildung und soziales Lernen*, Klinkhardt Verlag, Bad Heilbrunn, 1980, DM 15,-

Langedijk, P., *Faalangst*, Ankh-Hermes bv., Deventer, 1980, f 27,50

Maas, A. C., *Schoolwerkplan. Een praktische handleiding*, Nelissen, Overveen, 1980, f 32,50

Rost, D. H. (Hrsg.), *Unterrichtspsychologie für die Grundschule*, Klinkhardt Verlag, Bad Heilbrunn, 1980, DM 19,90

Straver, C. J., *Jong zijn en contact zoeken*, Van Loghum Slaterus, Deventer, 1980, f 19,50

Westerop, H. E. en G. A. de Boer, *Spelen op school*, Christelijk Pedagogisch Studiecentrum, Hoewelaken, 1980, f 10,-

Wit, G. A. de, *De wetenschap van de menselijke bezieling. Een oriëntatie in de ontwikkeling en verworvenheden van de psychologie*, Uitgeverij Dekker & Van de Vegt, Nijmegen, 1980, f 37,50

Werkgemeenschap Kindercentra in Nederland, *Ik ben waarschijnlijk groot; over peuters en Freinet*, WKN, Oosterbeek, 1980, f 11,-

Werkgroep Werkplanontwikkeling van onderop, *De rol van de begeleider* Stichting Proefprojecten Open School, Zeist, 1980, f 5,-

Ontvangen rapporten

Beleidsnota. Een eerste aanzet voor een meerjarenplan, Cito, Arnhem

Jaarverslag over 1979 van de Onderzoeksgroep Instrumentconstructie en Evaluatie-onderzoek, R. I. T. P., Amsterdam

Jaarverslag 1979 Stichting voor Buitengewoon Onderwijs,
Seminarium voor Orthopedagogiek, Zeist

Onderwijsverslag over het jaar 1979, Staatsuitgeverij,
's-Gravenhage

Verslag van de eerste bijeenkomst van de Onderzoeksthema-

groep 'Onderwijsleerprocessen' dd. 19 en 20 juni 1980 te
Veldhoven, T.H. Twente, Onderafdeling Onderwijskunde,
Enschede

Aspecten van de ontwikkeling van een model voor een on-
derwijsleerplan middenschool, Projectgroep Ondersteuning
Leerplanontwikkeling Middenschool, S.L.O., Enschede

SCHOOLREIZEN

REKREATIEVE EN EDUKATIEVE TOURS DOOR
GEHEEL EUROPA VOOR NEDERLANDSE
ONDERWIJSINSTELLINGEN

BUDGETREIZEN NAAR LONDEN, PARIJS, ROME,
BERLIJN,
gastgezinnen in Frankrijk en Great Britain,
groepsreizen voor docenten

Voor gratis gids en alle informatie:

TEENER TWEN TOURS HOLLAND BV

Uw schoolreismaker

Dolderseweg 187 3734 BJ Den Dolder
030-78 7034